

Một trong những chức năng quan trọng của quản lý là kiểm tra. Kiểm tra kế toán là nhu cầu cần thiết khách quan cho việc nâng cao chất lượng công tác kế toán để đảm bảo chất lượng thông tin kinh tế - tài chính của tổ chức.

Chức năng kiểm tra của kế toán doanh nghiệp thể hiện ở chỗ: kiểm tra tình hình thực hiện kế hoạch sản xuất kinh doanh; kế hoạch thu chi tài chính; kỷ luật thu - nộp thanh toán; kiểm tra việc giữ và sử dụng các loại tài sản, vật tư, tiền vốn; phát hiện và ngăn ngừa tình trạng tham ô, lãng phí, vi phạm các chính sách, các chế độ và quy định về quản lý kinh tế - tài chính của Nhà nước. Mục đích của việc kiểm tra là để (i) hạn chế rủi ro, ngăn ngừa sai lầm, (ii) bảo vệ an toàn tài sản (iii) đảm bảo và nâng cao độ tin cậy và tính thích đáng, phù hợp của các thông tin kinh tế, tài chính.

Do vậy, công tác kiểm tra kế toán không thể bỏ qua đối với tất cả các doanh nghiệp, không phân biệt hình thức sở hữu và quy mô doanh nghiệp. Riêng đối với doanh nghiệp hoạt động đa ngành, với những đặc trưng riêng của mình, vai trò của kiểm tra kế toán càng được coi trọng hơn để nó phục vụ tốt hơn cho các chức năng khác của Nhà quản lý doanh nghiệp.

1. Những đặc trưng của doanh nghiệp đa ngành: Tập trung vào những nội dung chủ yếu như sau:

+ Doanh nghiệp được quản lý và sử dụng tài sản trong phạm vi nhiệm vụ của mình, được tổ chức kinh doanh nhiều ngành: công nghiệp, nông nghiệp, thương mại, ngoại thương, du lịch, dịch vụ, tài chính... Đặc trưng này chi phối đến việc tổ chức kiểm toán nội bộ, kiểm tra kế toán, đến phân công nhiệm vụ và xác định lực lượng nhân viên, phương pháp kiểm tra kế toán.

+ Lực lượng lao động đông đảo, với các ngành nghề chuyên môn khác nhau.

+ Sản xuất hoặc cung cấp cho xã hội một hay nhiều loại sản phẩm, hàng hóa, dịch vụ

+ Tổ chức, bố trí sản xuất phân tán ở nhiều địa bàn, nhiều nơi. Không tập trung ở một địa phương như các doanh nghiệp có quy mô vừa và nhỏ. Do đặc trưng này, việc hình thành bộ máy kiểm tra, kiểm soát là vô cùng cần thiết để giám sát việc thực hiện các chủ trương, chính sách của doanh nghiệp.

+ Tổ chức bộ máy quản lý cũng phân tán, phù hợp với mô hình tổ chức, bố trí sản xuất, hình thành sự phân cấp quản lý từ doanh nghiệp chính đến các doanh nghiệp thành viên.

DOANH NGHIỆP HOẠT ĐỘNG ĐA NGÀNH VÀ VẤN ĐỀ KIỂM TOÁN NỘI BỘ, KIỂM TRA KẾ TOÁN

Thạc sĩ LÊ HỮU TỊNH

Ảnh Nguyễn Ngọc Dao

+ Quá trình tuần hoàn vốn của từng ngành trong doanh nghiệp không giống nhau, phụ thuộc vào tính chất ngành nghề và phạm vi hoạt động.

Với những đặc trưng này cho thấy, việc quản lý doanh nghiệp hoạt động đa ngành rất khó khăn, dễ phát sinh những rủi ro và sai lầm trong quản lý, trong sử dụng tài sản, vốn và thông tin cũng dễ bị sai lệch. Qua đó, có thể khẳng định rằng: Muốn quản lý tốt một doanh nghiệp đa ngành để nó phát triển vững mạnh, an toàn cần phải tập trung vào công tác kiểm tra kế toán (ở doanh nghiệp chính cũng như ở các doanh nghiệp thành viên) chưa được quan tâm đúng mức. Cụ thể như sau:

Về nhận thức: Sau nghị định 27, các doanh nghiệp cứ xem kiểm toán độc lập là một công việc "tốt nhất", là "quá đủ" để kiểm tra lại hoạt động của mình. Nhưng thực ra, kiểm toán độc lập được các doanh nghiệp thuê chỉ tiến hành kiểm toán báo cáo tài chính hàng năm (doanh thu, lãi lỗ...), tính tuân thủ trong suốt quá trình hoạt động của doanh nghiệp ít được kiểm tra. Đồng nhất tính chất riêng biệt giữa thông tin cung cấp cho bên ngoài và cho người quản lý doanh nghiệp.

Bộ máy kiểm tra: Theo quyết định 832 TC/QĐ/ĐKT (28.10.1997) của Bộ trưởng Bộ Tài chính về ban hành quy chế kiểm toán nội bộ: "Doanh nghiệp phải chịu trách nhiệm trước pháp luật về tính đầy đủ, trung thực, hợp lý của các số liệu kế toán và các thông tin trong báo cáo tài chính đã được công bố". Vì vậy bắt buộc các doanh nghiệp phải thành lập bộ máy kiểm toán nội bộ. Thế nhưng, ở doanh nghiệp chính, ở tổng công ty chỉ có ban kiểm soát thực hiện việc kiểm tra các nghị quyết của hội đồng quản trị hoặc của hội đồng quản lý và kiểm toán chức năng kiểm toán nội bộ, kiểm tra kế toán. Do vậy ban kiểm soát không thể hoàn thành tốt nhiệm vụ. Vì khối lượng công việc trong một doanh nghiệp đa ngành quá lớn, lực lượng mong về số lượng và chất lượng nhân lực chưa được đảm bảo. Ở các doanh nghiệp thành viên, hầu như không có bộ phận kiểm tra kế toán hay ban kiểm toán nội bộ. Vẫn còn không ít quan điểm là trong phòng kế toán - tài vụ có bộ phận kiểm tra kế toán, như vậy có cần thiết để tồn tại hay chuyển sang bộ phận kiểm toán nội bộ. Nếu vẫn tồn tại 2 bộ phận cùng chức năng kiểm tra thì có được không. Thực tế còn nhiều lúng túng?

Số lượng và chất lượng của đội ngũ làm công tác kiểm tra kế toán: Hầu hết cán bộ, nhân viên của ban kiểm soát đã từng làm qua công tác kế toán, có kinh nghiệm. Thế nhưng, để có thể thành lập những bộ phận kiểm tra kế toán ở các doanh nghiệp chính lẫn doanh nghiệp thành viên thì không đủ cán bộ, nhân viên. Người phụ trách ban kiểm toán nội bộ theo quy chế kiểm toán nội bộ, ngoài phẩm chất, đạo đức tốt, đã tốt nghiệp chuyên ngành kinh tế, tài chính, kế toán, đã công tác ít nhất từ 3 năm đến 5 năm phải qua chương trình huấn luyện về nghiệp vụ kiểm toán, kiểm toán nội bộ theo nội dung chương trình thống nhất của Bộ Tài chính và được cấp chứng chỉ. Tiêu chuẩn rất khó thực hiện trong giai đoạn hiện nay. Một khi các doanh nghiệp chưa quan tâm đúng mức công tác kiểm tra, kiểm toán thì việc chuẩn bị ngân sách đào tạo và thời gian cho cán bộ đi học cũng gặp không ít trở ngại. Khả năng những người phụ trách phòng, ban kiểm toán nội bộ chưa có chứng chỉ kiểm toán nên việc bổ nhiệm chưa được công nhận.

Hệ thống các quy định, quy chế, các chỉ tiêu kế hoạch về kinh tế - tài chính trong doanh nghiệp dù đã được thiết lập, thực thi và dùng để phân tích, đánh giá trong các dịp tổng kết, báo cáo nhưng không được tập hợp một cách có hệ thống để xem như là chuẩn mực trong quá trình kiểm tra, kiểm toán.

Các báo cáo kiểm tra, kiểm toán do bộ phận kiểm toán nội bộ chưa thật sự thuyết phục, tập trung ở việc phát hiện những tồn tại yếu kém trong công tác chứng từ, sổ sách, phương pháp kế toán... Chưa nêu ra được những hiệu quả của quá trình hoạt động sản xuất kinh doanh. Đặc biệt, nội dung kiểm toán báo cáo tài chính hầu như bộ phận kiểm toán nội bộ chưa làm được.

2. Những biện pháp góp phần hoàn thiện kiểm toán nội bộ và công tác kiểm tra trong các doanh nghiệp đa ngành

Để góp phần hoàn thiện kiểm toán nội bộ và công tác kiểm tra trong doanh nghiệp hoạt động sản xuất kinh doanh đa ngành được chặt chẽ và có hiệu quả, những biện pháp cần được quan tâm giải quyết nên tập trung vào những vấn đề sau:

2.1. Công tác đào tạo kiểm toán viên theo chương trình quy định: Bộ Tài chính nên sớm ban hành những nội dung cần đào tạo, sau một thời gian triển khai ở Hà Nội, TP.HCM, cho phù hợp hơn với thực tế và giao cho các trường đại học chuyên ngành có uy tín triển khai giảng dạy cho tất cả những doanh nghiệp. Tránh tình trạng như hiện nay, Bộ tài chính và các công ty kiểm toán đứng ra thực

hiện.

2.2. Giao cho giám đốc doanh nghiệp được quyền bổ nhiệm và bãi nhiệm theo như tiêu chuẩn quy định đối với người phụ trách công tác kiểm toán nội bộ thay vì phải qua cơ quan tài chính cùng cấp như quy định.

2.3. Việc kiểm tra kế toán là một nhu cầu tất yếu đối với doanh nghiệp. Riêng đối với doanh nghiệp nhà nước, nó không chỉ phục vụ cho công tác quản lý ở doanh nghiệp mà còn là một công cụ giúp nhà nước giám sát được hoạt động tại đơn vị. Chính vì vậy, nhà nước cần có văn bản bắt buộc các doanh nghiệp nhà nước phải thành lập bộ máy kiểm toán nội bộ để chấn chỉnh tình hình hiện nay.

2.4. Doanh nghiệp chính và tất cả các doanh nghiệp thành viên phải thành lập bộ phận kiểm toán nội bộ. Các doanh nghiệp thành viên phải có ban kiểm toán nội bộ vì tính chất ngành nghề, tình hình thực tế của mỗi doanh nghiệp thành viên khác nhau, phòng kiểm toán nội bộ ở doanh nghiệp chính không thể nắm được hết những phức tạp ở từng doanh nghiệp thành viên. Chính vì vậy, cần có cách thức kiểm tra phù hợp.

2.5. Phòng kiểm toán nội bộ của doanh nghiệp chính phối hợp với ban kiểm toán nội bộ hoặc bộ phận kiểm tra kế toán (thuộc phòng kế toán) của doanh nghiệp thành viên này để thực hiện kiểm tra ở doanh nghiệp thành viên khác là một cách thức mới để đảm bảo lực lượng kiểm toán viên đủ để thực thi nhiệm vụ theo yêu cầu đột xuất hay định kỳ. Cách thức này được xem như là cách kiểm tra "chéo" và cần được duy trì thường xuyên sẽ hạn chế tính gián đoạn như hiện nay.

2.6. Vẫn nên tồn tại bộ phận kiểm tra kế toán trong phòng kế toán - tài vụ dù doanh nghiệp đã có ban kiểm toán nội bộ. Để thực hiện chức năng kiểm tra của mình, kế toán trưởng cần có bộ phận này để thực thi việc triển khai chế độ kế toán, kiểm tra việc thực hiện các nguyên tắc, thể lệ, chứng từ và ghi chép kế toán. Khi các doanh nghiệp thành viên có quy mô nhỏ, không thành lập ban kiểm toán nội bộ thì bộ phận kiểm tra kế toán trong phòng kế toán - tài vụ sẽ đảm nhận nhiệm vụ kiểm tra các hoạt động của mình.

2.7. Cần xác lập rõ sự độc lập tương đối trong chức năng, nhiệm vụ và mối quan hệ giữa kế toán trưởng và trưởng ban kiểm toán nội bộ. Không thể xem 2 người cùng đều là "quan sát viên" của nhà nước tại đơn vị ■